

UPPSALA
UNIVERSITET

Dagens utbildningssystem i historisk belysning

Utbildningssystemens framväxt och struktur, Utbildningssociologi A

Gustav Berry

gustav.berry@edu.uu.se

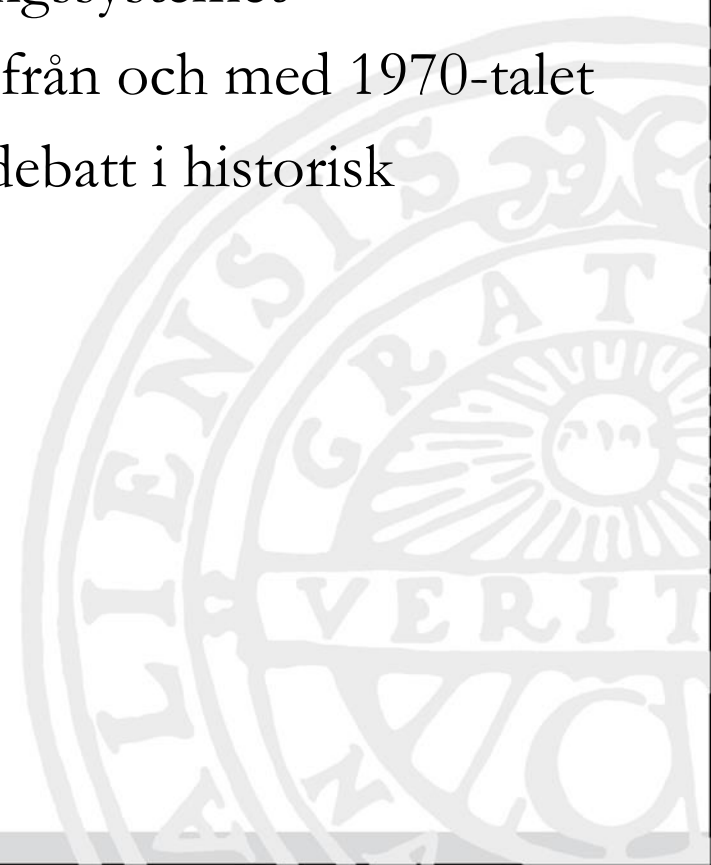
SHED – Uppsala studies in history and education
Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier

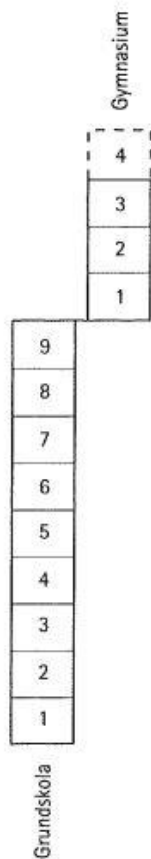
Föreläsningens upplägg

- Utvecklingen sedan grundskolereformen på 1960-talet
  - Fördjupning i det enhetliga utbildningssystemet
  - Bakgrunden till systemförändringar från och med 1970-talet
  - Dagens utbildningssystem och skoldebatt i historisk belysning

Grundskolereformen

*Den lägre utbildningens
organisation efter år 1962*

Grundskolans utformning

- Stadieindelning
- Byskolor och centralskolor
  - *Kommunsammanslagning*
  - *Skillnader i centraliseringsgrad (avfolkning)*
  - *Skolskjuts*
- Sen differentiering
- Social infrastruktur
  - *Specialklasser*
  - *Kuratorer*
  - *Skolsköterskor*

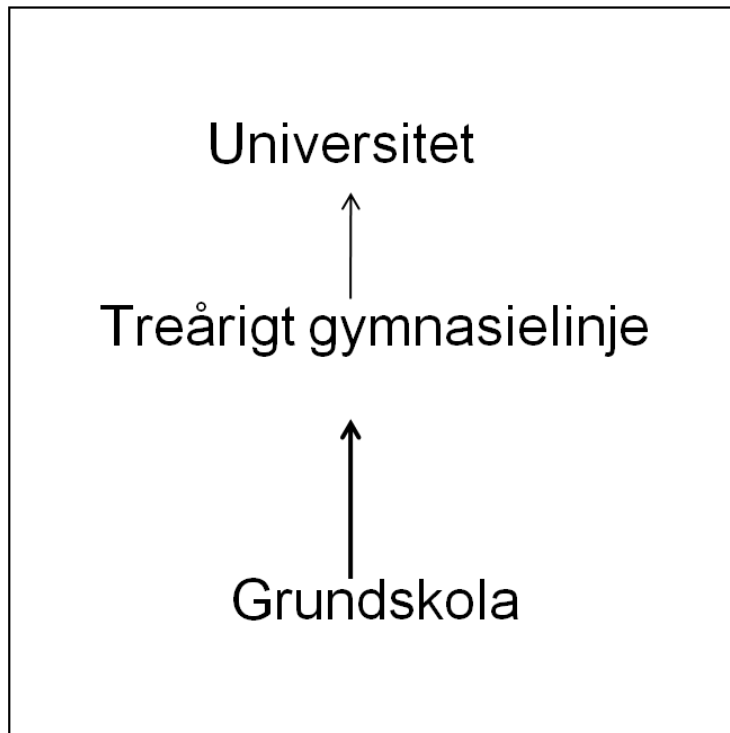
Gymnasiet

- Läroverket avskaffas
- Realskolan blir grundplåten till högstadiet
- Läroverkets gymnasium kom att tillhöra det nya gymnasiet
- Gymnasiet får 4 linjer 1966. Utökas med 5 linjer 1971
  - *Naturvetenskaplig*
  - *humanistisk-samhällsvetenskaplig*
  - *Teknisk*
  - *Ekonomisk*
  - *Yrkesförberedande*

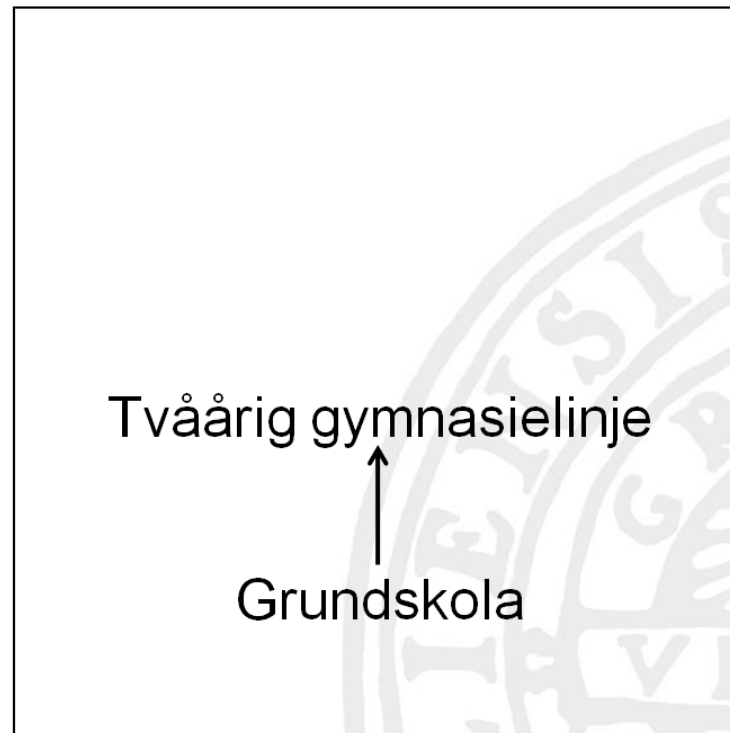

Skolan under 1970-talet

Över- och medelklass

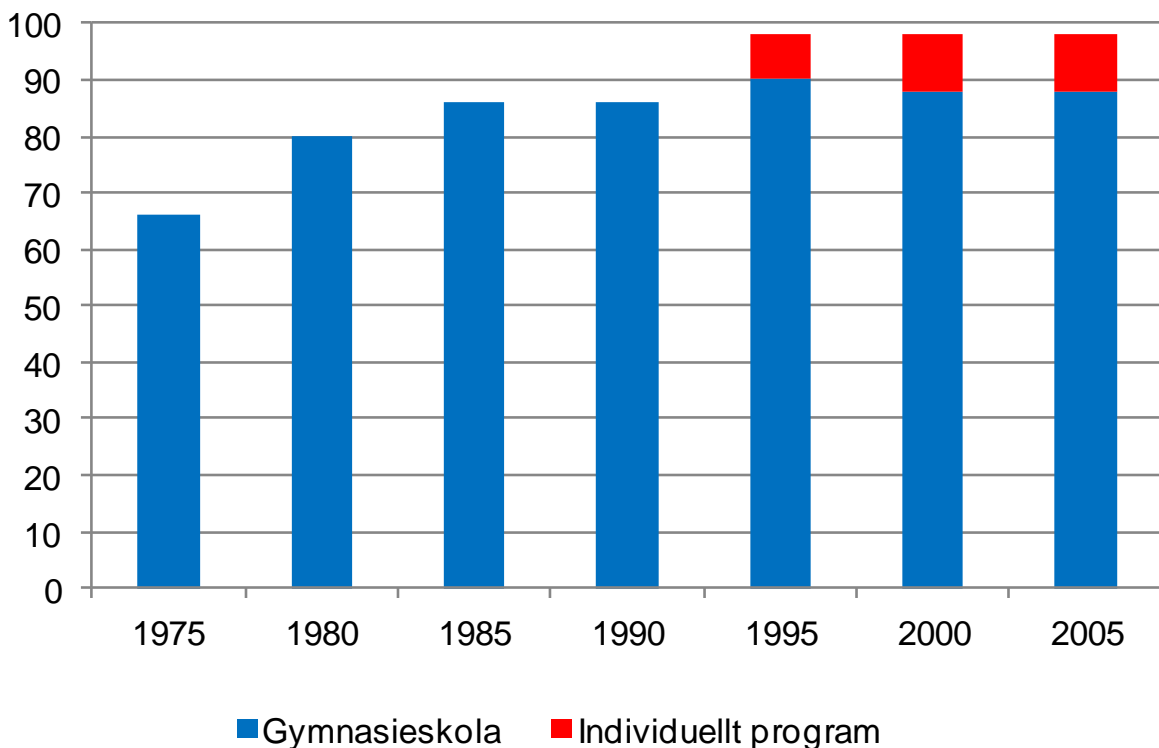

Arbetarklass

Explosionen av gymnasister

- Alla går i nioårig grundskola (skillnaderna mellan olika grupper ligger i valen under högstadiet)
- Från mitten av 1970-talet så går över hälften av alla elever vidare till gymnasieskolan

Högre utbildning

- Högskolan formaliseras från 1970-talet
  - fasta studiegångar
  - från bildningstänkande till arbetsmarknadens behov
  - ”genomströmning” som begrepp
- Successiv akademisering av yrkesutbildningar
  - t. ex. lärarhögskolor, socialhögskolor och journalisthögskolor

Utbyggnad av studielånssystemet

- Studiebidrag före 1965 är behovsprövat
  - *Utgår från familjens ekonomi*
- Modernt universellt system från 1965
  - *studiebidrag + lån*
- Utbyggnadens effekt
  - *Generell ökning av antalet högutbildade. En ökning inom alla klasser (särskilt från 1990-talet och framåt pga. hög arbetslöshet)*

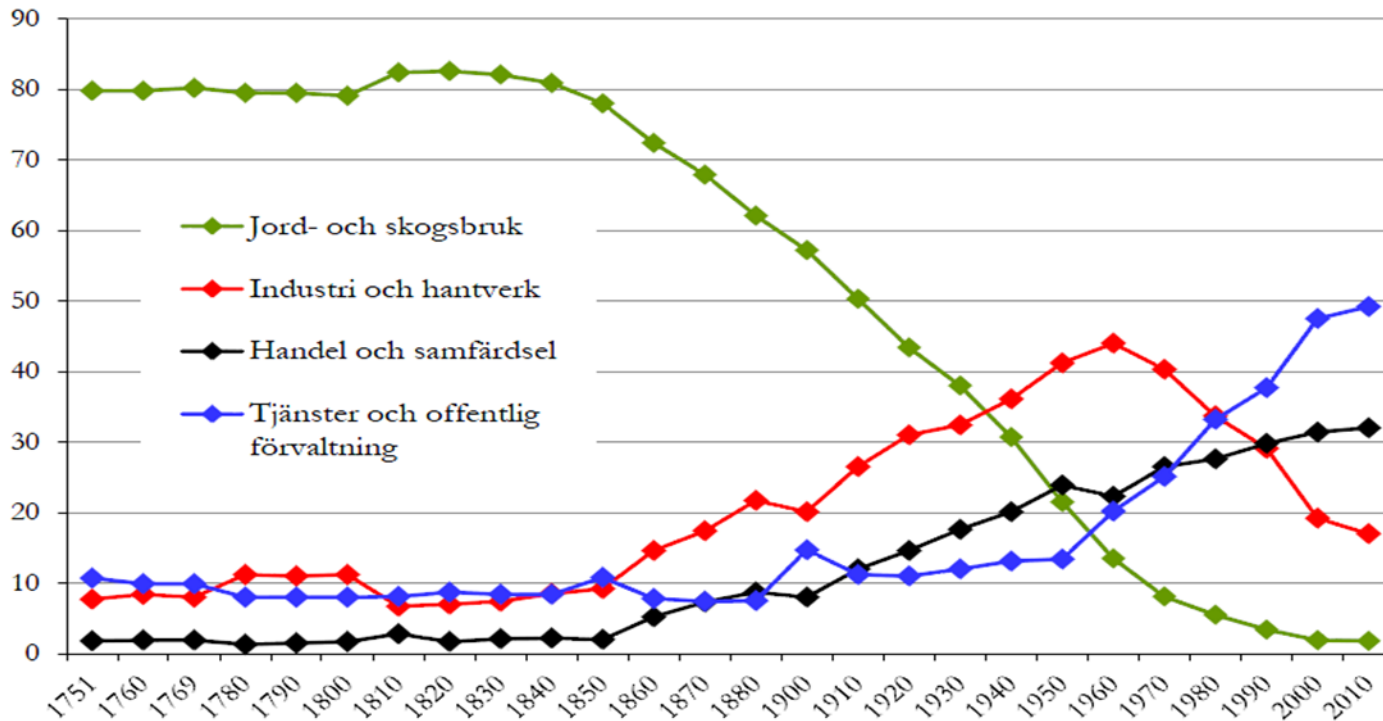
1970-talet som brytningstid

- Märkbart brott med efterkrigstidens extrema tillväxtperiod
- Ekonomisk strukturkris, “oljekrisen”
- Övergång från industri- till tjänstesamhälle. Nya kunskapsbehov.
- Arbetsmarknadsförändringar – utbyggd offentlig sektor för att skapa arbetstillfällen, möjlighet för kvinnor att komma i arbete
- Folkhem eller privat välfärd?

Arbetsmarknad och sysselsättning

Diagram 1: Sysselsättning efter näringsgren i riket, åren 1750–2010, angiven i procent.

Expansion av akademisk utbildning i kunskapssamhället

Högre akademisk utb. 1477-1975

- Uppsala
- Lund
- Stockholm
- Göteborg
- Chalmers tekn. högskola
- Handelshögskolan
- Karolinska institutet

Högre akademisk utb. 1975-2010

- 43 stycken tillkommer
- Regionala universitet:
1997-1999: Karlstad,
Örebro, Luleå, Växjö
- Regionala universitet
2005-2010
Sundsvall/Östersund,
Växjö/Kalmar

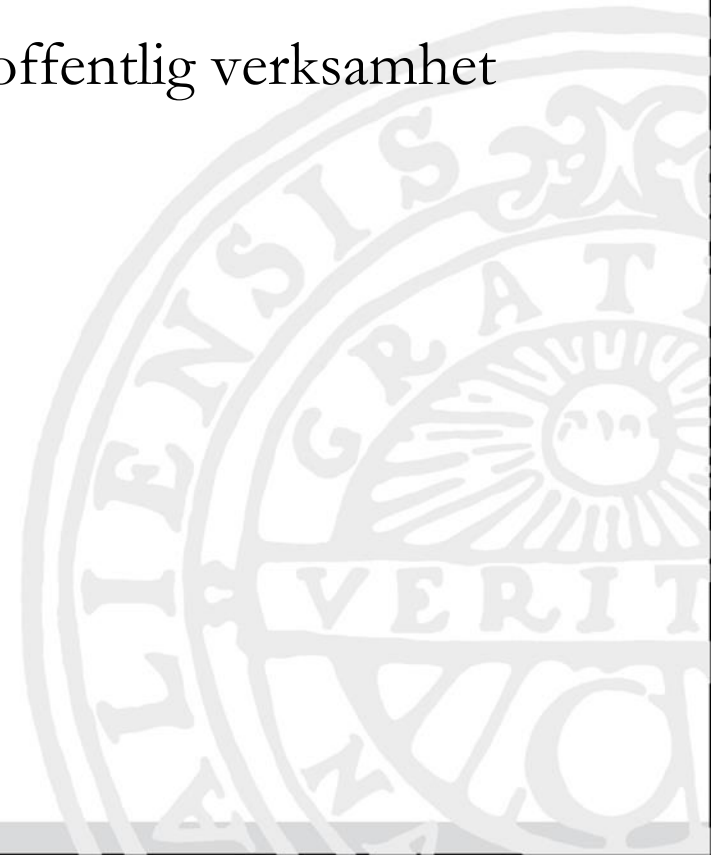
Problem i det centraliserade utbildningssystemet

- Skenande kostnader
- Ökad byråkrati
- Oordning i undervisningen
  - SIA-reformen
  - Lgr80
- Decentraliseringsvåg

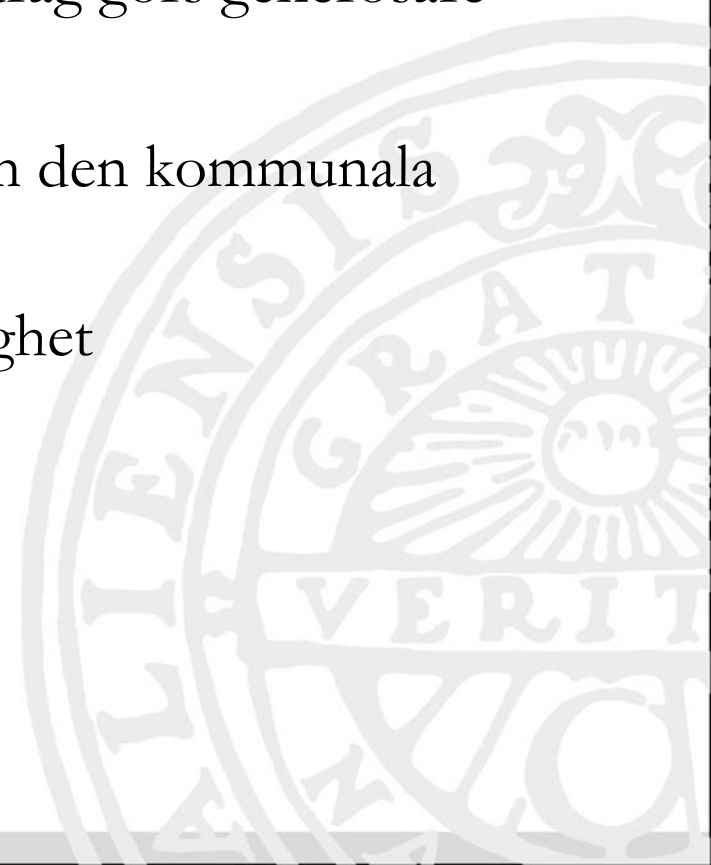
1980-talets nyliberala idéströmningar

- New Public Management
  - Ett marknadsanpassat sätt att styra offentlig verksamhet
  - Minskat statligt inflytande
  - Internationell trend
- Mål och resultatstyrning i skolan
  - Kommunaliseringen 1989

1990-talets valfrihetsreformer

- 1990 (S)
  - Villkoren för friskolor att få statsbidrag görs generösare
- 1991 (M)
  - Föräldrar får rätt att välja skola inom den kommunala skelsektorn
  - Skolvalfrihet blir en lagstadgad rättighet
- 1992 (M)
  - Skolpengen införs.

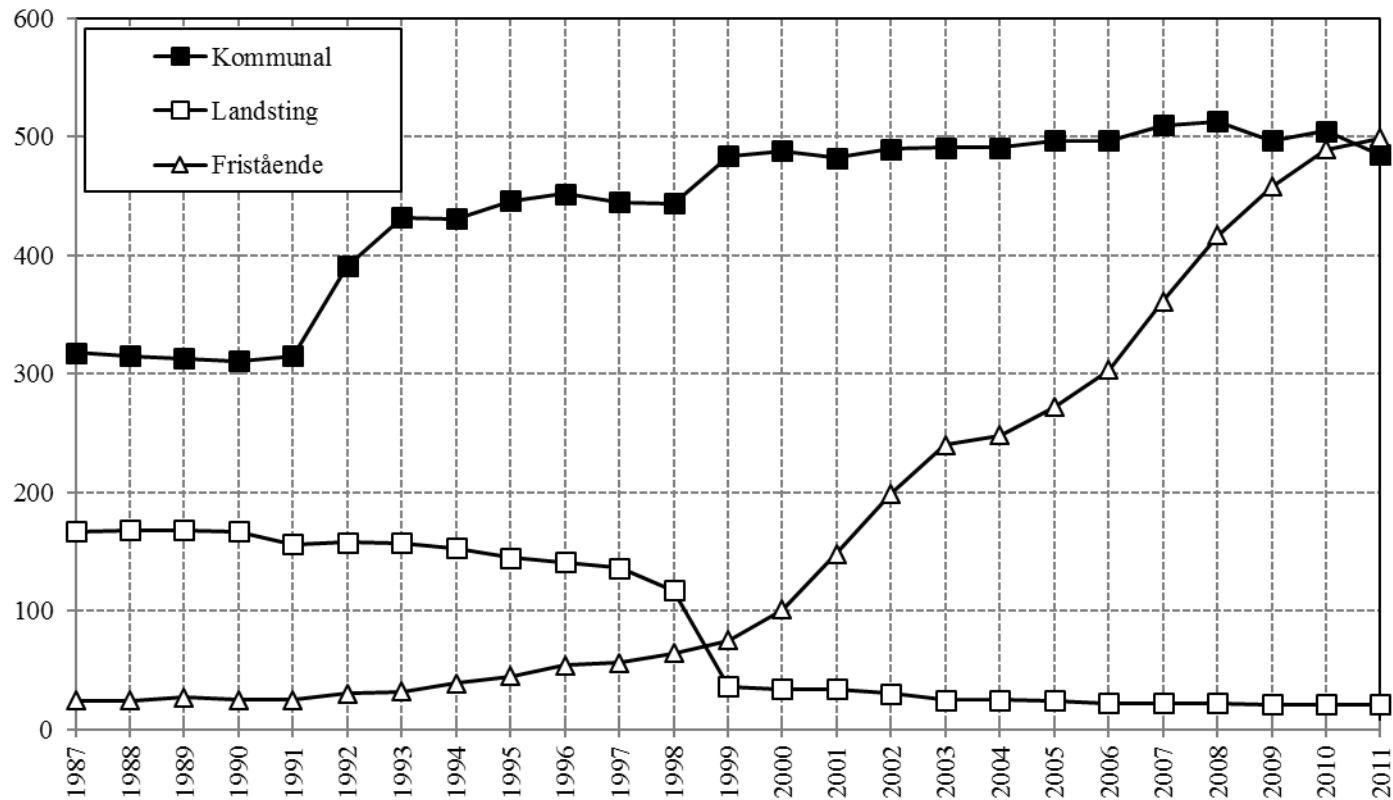

- Från ett av världens mest enhetliga och offentligt dominerade utbildningssystem till en av de internationellt sett mest avreglerade.
- Förändringarna av grundskolan ackompanjerades av en liknande utvecklingen inom,
  - Förskolan: valfrihet och privata aktörer, 1991
  - Gymnasieskolan: valfrihet och privata aktörer, 1992
  - Universitetet: mål och resultatstyrning, 1993

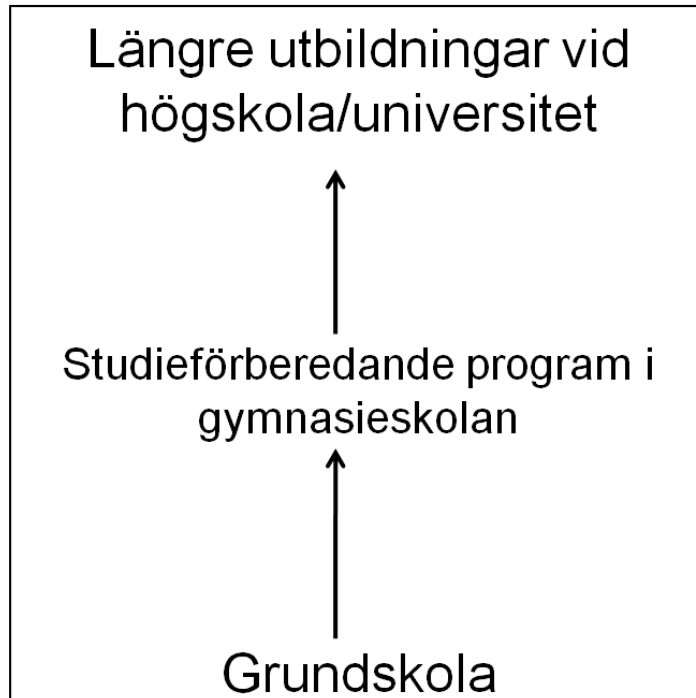
Gymnasieskolor i Sverige, 1987-2011

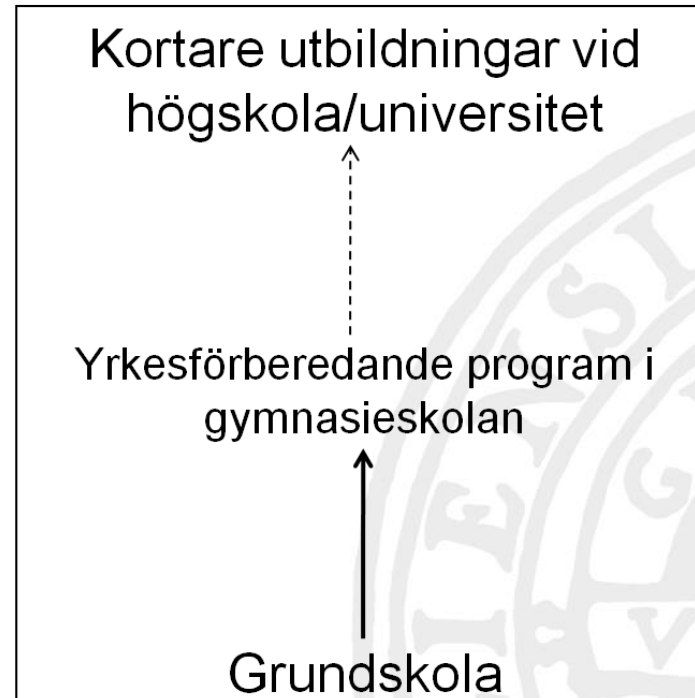

Dagens utbildningssystem

Över- och medelklass

Arbetarklass

Nytt eller gammalt i dagens utbildningssystem?

- Förskolan
  - *Återkomsten av undervisningsliknande inslag*
- Grundskolan
  - *Samband mellan valfrihet och social segmentering*
- Gymnasiet
  - *Skoltradition och läroverksmiljö som konkurrensfördelar på skolmarknaden*
- Universitetet
  - *Anrika elituniversitet vs. yrkesutbildande regionala högskolor*

Nytt eller gammalt i dagens utbildningssystem?

- Staten rör, men styr inte
  - *Utbildningen är offentligt finansierad men verksamheten organiseras av allt från föreningar till riskkapitalbolag.*
- Internationella kunskapsmätningar
  - *Pågått i nuvarande form sedan 1964. Faller tillbaka på en lång tradition av nationell tävlan, ex. världsutställningar*
- Skolans fostransproblem
  - *Knappast en modern företeelse! Skolungdomen har alltid uppfattats som problematisk. Från dansbaneelände via videovåld till curlade "millenials"*